

COLLECTIEVE CONFLICTEN

Copyright Kluwer - for internal use only

ISBN 978-90-4653-926-2
D 2011/2664/389
BP/COLLECT-BI11001

Verantwoordelijke uitgever: Hans Suijkerbuijk
Raghen Business Park
Motstraat 30
B-2800 Mechelen
Telefoon: 0800-14500 (gratis oproepnummer)
www.kluwer.be

© 2011 Wolters Kluwer Belgium NV

Behoudens de uitdrukkelijk bij Wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande en schriftelijke toestemming van de uitgever.

COLLECTIEVE CONFLICTEN

Editors: Patrick HUMBLET en Guy COX

Auteurs: Eric BREWAEYS, Guy COX, Filip DORSSEMONT,
Cécile DRESSEN, Patrick HUMBLET, Ria JANVIER,
Bruno LIETAERT, Laurence MARKEY, Kim MEEUS,
Johan PEETERS, Wilfried RAUWS, Marc RIGAUX,
Jan ROMBOUTS, Kristof SALOMEZ, Kurt VANDAELE,
Eva VAN HOORDE

Kluwer

a Wolters Kluwer business

REDACTIE:

COX Guy	Directeur-generaal, FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg en docent Universiteit Maastricht
DE GOLS Michel	Directeur-generaal, FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg
HUMBLET Patrick	Hoogleraar Universiteit Gent
RAUWS Wilfried	Hoofddocent Vrije Universiteit Brussel en docent Universiteit Maastricht
RIGAUX Marc	Gewoon hoogleraar Universiteit Antwerpen Assessor bij de Raad van State
ROMBOUTS Jan	Ere-administrateur-generaal, FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, Gastprofessor Universiteit Antwerpen

EDITORS:

COX Guy	Directeur-generaal, FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg
HUMBLET Patrick	Hoogleraar Universiteit Gent

AUTEURS:

BREWAEYS Eric	Raadsheer Raad van State
COX Guy	Directeur-generaal, FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg
DORSSEMONT Filip	Chargé de cours aan de Université catholique de Louvain Promoteur M.I.S. Mobilité Ulysse aan het FNRS
DRESSEN Cécile	Juriste
HUMBLET Patrick	Hoogleraar Universiteit Gent
JANVIER Ria	Gewoon hoogleraar Universiteit Antwerpen
LIETAERT Bruno	Rechter arbeidsrechtbank Gent
MARKEY Laurence	Advocaat
MEEUS Kim	Adviseur a.i. Directie van het secretariaat van de paritaire comités. Afdeling van het sectoraal overleg, FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg
PEETERS Johan	Doctor-assistent Universiteit Antwerpen
RAUWS Wilfried	Hoofddocent Vrije Universiteit Brussel en docent Universiteit Maastricht
RIGAUX Marc	Gewoon hoogleraar Universiteit Antwerpen Assessor bij de Raad van State
ROMBOUTS Jan	Ere-administrateur-generaal, FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg Gastprofessor Universiteit Antwerpen
SALOMEZ Kristof	Docent Vrije Universiteit Brussel, advocaat
VANDAELE Kurt	Researcher ETUI Brussel
VAN HOORDE Eva	Advocaat

INHOUD

Woord vooraf: Collectieve conflicten: van volksopstand tot betaalstaking XV

In memoriam Jan Louis Rombouts XIX

**HOOFDSTUK 1. DE BELGISCHE STAKINGSDATA: BEPERKINGEN EN
MOGELIJKHEDEN VOOR DE STUDIE NAAR HET STAKINGSVER-
SCHIJNSEL** 1

Afdeling 1. Inleiding: het belang van stakingsdata 1

Afdeling 2. De officiële stakingsdata tussen 1896 en 2001 4

1. Procedure en bekendmaking 4
2. Een rijkdom aan indicatoren 7
3. Enkele tekortkomingen 10

Afdeling 3. De officiële stakingsstatistiek, een nieuwe methode vanaf 1991 12

1. Een louter administratieve procedure 12
2. Slechts één officiële indicator, met beperkingen bovendien 13

Afdeling 4. Stakingsdata verzameld door vakbonden 15

*Afdeling 5. Andere bronnen voor de studie naar stakingen en sociaal werknemers-
protest* 17

Afdeling 6. De stakingsevolutie sinds 1991, een beschrijvende analyse 19

1. België in vergelijk: een buitenbeentje? 19
2. Historisch weinig stakingsdagen (met enkele uitschieters én semestriële re-
gelmaat) 21
3. De sectorale verdeling van de stakingsdagen: intersectoriële variantie en
tertialisering 23
4. De stakingsdagen volgens werknemersstatuut en geslacht: tertialisering
inclusief feminisering? 26

Afdeling 7. Besluit: de hedendaagse ontstentenis van officiële stakingsindicatoren . . 28

1. Bibliografie 30

**HOOFDSTUK 2. VRIJHEID VAN (VAK)VERENIGING EN STAKINGS-
RECHT, EEN WEZENLIJKE, MAAR NIET EXCLUSIEVE BAND** 36

Afdeling 1. Probleemstelling 37

Afdeling 2. Vrijheid van vereniging en vrijheid van vakvereniging 39

INHOUD

<i>Afdeling 3. Vrijheid van vereniging en coalitieverbod (1830-1866)</i>	40
<i>Afdeling 4. De doctrinale queeste naar de juridische grondslag van het recht te staken (1921-1981)</i>	42
<i>Afdeling 5. De erkenning van het recht te staken door het Hof van Cassatie in het arrest Debruyne</i>	45
<i>Afdeling 6. Het stakingsrecht, als “corollaire indissociable” van de vrijheid van vakvereniging ex artikel 11 EVRM</i>	47
1. Over belangrijke en essentiële middelen	47
2. Staken versus vergaderen	49
3. Evolutie van de rechtspraak	50
<i>Afdeling 7. Een wezenlijke, doch niet exclusieve band</i>	52
HOOFDSTUK 3. DE WERKSTAKING IN HET BELGISCH ARBEIDSRECHT	54
<i>Afdeling 1. Begrip</i>	55
1. Begripsomschrijving	55
1.1. Collectief gegeven	56
1.2. EEN GEWILDE TOESTAND	57
1.3. STOPZETTING VAN DE ARBEID	58
1.4. Door de werknemers	59
2. Verhouding tot de collectieve actie	60
3. Typologie	61
<i>Afdeling 2. Rechtspositie van de staking</i>	63
1. Van misdrijf tot grondrecht: een korte historiek	63
1.1. DE WERKSTAKING ALS EEN MISDRIJF	64
1.2. De werkstaking als een vrijheid	64
1.3. DE MOGELIJKHEID TOT STAKEN ALS (GROND)RECHT	65
2. Het grondrecht te staken	67
2.1. Stakingsrecht als afgeleid recht	68
2.2. Stakingsrecht als zelfstandig grondrecht	69
3. Het grondrecht en het communautair recht	71
4. Titularis van het recht te staken	73
<i>Afdeling 3. Rechtspositie van de staker</i>	74
1. Schorsing en geen beëindiging van de arbeidsovereenkomst	74
1.1. DE (EVOLUTIE IN DE) VERSCHILLENDE THEORIEËN	75
1.2. De evolutie in de (cassatie)rechtspraak	78
1.3. Gevolgen van de staking op de opzeggingstermijn	81
2. Verlies van loon	83
3. De staking en het ontslag om dringende reden	84
3.1. Stakingsacties in strijd met de STRAFWET	85
3.2. De begeleidende omstandigheden van de staking	87

3.3. Misbruik van het stakingsrecht	93
<i>Afdeling 4. Rechtspositie van de werkwillige</i>	96
1. Schorsing van de arbeidsovereenkomst	97
2. Recht op loon	98
2.1. Gewaarborgd dagloon	98
2.2. Recht op een loondervende vergoeding	99
<i>Afdeling 5. Uitleidende beschouwing</i>	102
HOOFDSTUK 4. STAKING EN LOCK-OUT EN HET SOCIALEZEKER- HEIDSRECHT.	104
<i>Afdeling 1. Algemeen</i>	105
<i>Afdeling 2. Het recht op loon voor feestdagen</i>	105
<i>Afdeling 3. Het recht op vakantie en vakantiegeld</i>	106
<i>Afdeling 4. De arbeidsongevallen- en beroepsziektenregeling</i>	107
<i>Afdeling 5. De ziekteverzekering</i>	108
<i>Afdeling 6. De gezinsbijslagregeling</i>	109
<i>Afdeling 7. De pensioenregeling</i>	109
<i>Afdeling 8. De werkloosheidsverzekering</i>	110
1. De toelaatbaarheidsvoorwaarden	110
2. De toekenningsvoorwaarden	110
HOOFDSTUK 5. BEPERKINGEN AAN HET RECHT OP COLLECTIEVE CTIE	114
<i>Afdeling 1. Inleiding</i>	115
<i>Afdeling 2. Grenzen en beperkingen van het stakingsrecht volgens IAO-normen.</i>	116
1. Expertencommissie en Comité van de Syndicale Vrijheid	116
1.1. Fundamenteel recht met mogelijke beperkingen	117
1.2. Politieke stakingen en solidariteituitkeringen	118
1.3. Mogelijke voorwaarden en beperkingen	119
1.4. Stakingsrecht en sociale vrede	120
2. Impact op het nationaal recht	120
<i>Afdeling 3. Beperkingen a/h stakingsrecht in overeenstemming met art. 6.4 van het ESH.</i>	121
1. Het Europees Comité van sociale rechten	121

INHOUD

2. Belangenconflicten	122
3. Wie is titularis van het stakingsrecht?	123
4. Welke moet de finaliteit van de staking zijn?	123
5. Ultimum remedium?	124
6. Beperking stakingsrecht door partijen zelf	124
7. Beperkingen ex artikel 31 ESH (of art. G van HESH)	125
<i>Afdeling 4. Belangrijkste inperkingen van het stakingsrecht in de Belgische rechtsorde</i>	128
1. Beperkingen aan het stakingsrecht door de rechtspraak	128
2. Beperkingen die voortvloeien uit wetsbepalingen van openbare orde	130
3. Beperkingen die voortvloeien uit cao's	131
3.1. Onderscheid expliciete en impliciete vredesplicht-clausule	132
3.2. Onderscheid "vredesplicht" en "sociaal-vredesclausule"	133
3.3. Onderscheid relatieve en absolute vredesplicht	133
3.4. Afdwingbaarheid van de obligatoire bepalingen	134
3.5. Schadevergoeding	135
3.6. Onrechtstreekse binding	135
3.7. Voorbeelden van cao's met indirecte binding	137
4. Beperkingen via de sociale zekerheidsreglementering	140
5. En de proportionaliteitstoets door de rechter?	140
<i>Afdeling 5. Conclusie.</i>	144
HOOFDSTUK 6. HET "BEHEERSEN" VAN DE COLLECTIEVE ACTIE . . .	146
<i>Afdeling 1. De prestatiewet</i>	147
1. Historiek	147
2. Toepassingsgebied	148
3. Kernbegrippen	150
3.1. Collectieve en vrijwillige stopzetting van de arbeid en collectieve afdanking van het personeel	150
3.2. Vitale behoeften en minimumprestaties	151
4. Procedure	152
4.1. Vastleggen van de vitale behoeften	152
4.2. Vastleggen van de minimumprestaties	153
4.2.1. Akkoord tussen werkgever en werknemers	153
4.2.2. Het beperkt comité	154
4.2.3. De minister	154
4.3. De opvoeding	155
4.3.1. Wie vordert op?	155
4.3.2. Het opvorderingsbevel	156
5. Toezichtsbepalingen	157
6. Gevolgen van de staking en lock-out op de arbeidsovereenkomst	157
6.1. De arbeidsovereenkomst van de staker	157
6.2. De arbeidsovereenkomst van de werkwillige	157
6.3. De arbeidsovereenkomst van de opgevorderde werknemer	158
6.4. Recht op werkloosheidsuitkering?	159

7. Het KB van 27 juli 1950: een algemeen uitvoeringsbesluit	159
8. De prestatiewet in de praktijk: een overzicht	160
8.1. De beslissingen van de paritaire comités: een korte omschrijving . .	160
8.2. Alternatieve invulling van de prestatiewet	161
9. Is de prestatiewet conform aan het ESH?	162
10. Conclusie	165
<i>Afdeling 2. Verzoening en bemiddeling</i>	<i>166</i>
1. Inleiding en begrippen	166
1.1. De begrippen “verzoening en bemiddeling” in de context van de belgische collectieve arbeidsverhoudingen	166
1.2. De begrippen “verzoening en bemiddeling” in de ruimere context van de ADR	168
2. Internationale en Europeesrechtelijke achtergrond.	171
2.1. Verdragen, aanbevelingen en andere instrumenten van de interna- tionale arbeidsorganisatie	171
2.1.1. Opmerkelijk is een bepaling die te vinden is in de aanbeveling nr. 81 van 1947 betreffende de arbeidsinspectie	172
2.1.2. Reeds in 1951 kwam de aanbeveling nr. 92 tot stand over vrijwillige “conciliation and arbitration”	173
2.1.3. Een andere invloedrijke aanbeveling van de Internationale Arbeidsorganisatie heeft betrekking op het onderzoek van “klachten” van werknemers.	173
2.2. Het (herziene) europees sociaal handvest – verdragsbepalingen . .	174
2.3. Europese unie – enige initiatieven	175
3. Verzoening, bemiddeling en wettelijke voorschriften in België	176
3.1. De cao-wet en de uitvoeringsbesluiten.	177
3.1.1. Van belang is het bepaalde in de artikelen 38 en 14, 3° van de CAO-wet	177
3.1.2. Het koninklijk besluit van 6 november 1969 tot vaststelling van de algemene regels voor de werking van de paritaire comités en subcomités	178
3.2. De collectieve regelingen uitgewerkt door de sociale partners . . .	180
3.3. De verhouding “paritair comité of subcomité” en “verzoeningsbu- reau” (gemengd karakter van de paritaire comités: onderhande- lingsorgaan – administratief orgaan).	180
3.4. Noodzaak aan een consensus over een aantal grondbeginselen in verband met verzoening en bemiddeling	181
4. De praktijk van verzoening en bemiddeling in de Belgische collectieve ar- beidsverhoudingen – Formele aspecten	183
4.1. In het geval van een geschil op ondernemingsvlak – voorrang voor de procedures op dit vlak. Noodzaak aan grote terughoudendheid van de sociaal bemiddelaar	183
4.2. In voorkomend geval, vrijwaren van de autonomie van de sociale partners wanneerer intermediaire procedures voorzien zijn, bv. ge- schillencommissies in de voedingsnijverheid of regionale overlegor- ganen in de zelfstandige kleinhandel ¹	184

INHOUD

4.3.	Wanneer het dossier op de tafel kot van het regionaal dan wel het sectoraal verzoeningsbureau, dient er in een zo snel mogelijke behandeling voorzien te worden	184
4.4.	De samenstelling van het verzoeningsbureau	185
4.5.	Wie kan een verzoeningsvergadering samenroepen – aanvragen. Wie an deelnemen aan een verzoeningsvergadering?	187
4.6.	Formeel ingesteld of verzoeningsbureau <i>ad hoc</i>	188
4.7.	Welk soort geschillen kunnen voorgeleg worden voor verzoening en bemiddeling?	189
4.8.	Waar gaat een verzoeningsvergadering door? Wat met het taalgebruik tijdens de verzoeningsvergadering?	191
5.	Het eigenlijk verloop van verzoening en bemiddeling in de Belgische collectieve arbeidsverhoudingen	192
5.1.	De inleidende zitting – woord en wederwoord	192
5.2.	De beraadslaging door het verzoeningsbureau	192
5.3.	De “beslissing” van het verzoeningsbureau	193
5.4.	De inhoud van de beslissing van het verzoeningsbureau – nadere analyse	194
5.5.	Het “beoordelen” van de beslissing van het verzoeningsbureau	195
5.6.	Het zelfstandig optreden van een sociaal bemiddelaar, een uitzonderlijke tussenkomst die de doeltreffendheid van het systeem van verzoening en bemiddeling kan vergroten	196
6.	Zijn de technieken van verzoening en bemiddeling geschikt om toe te passen in de publieke sector?	197
6.1.	Een bijzondere casus: sociale bemiddeling bij de veiligheid van de staat	197
6.2.	De afbakening van het begrip “publieke sector” wordt steeds moeilijker en de semipublieke sector deint steeds verder uit	198
6.3.	Het zou minimaal mogelijk moeten zijn om in een “klachtenprocedure” te voorzien in de meerderheid van de overheidsdiensten	199
6.4.	Vragen tot tussenkomst van een sociaal bemiddelaar, die uitgingen van publieke overheden, werden later ingetrokken	200
6.5.	Ministers en leidende ambtenaren wensen overduidelijk niet betrokken te worden in procedures van verzoening en bemiddeling, zeker niet onder leiding van ambtenaren die zij aanzien als lager gerangschikt in de administratieve hiërarchie	200
6.6.	Zijn er op korte, of op middellange termijn perspectieven voor het invoeren van een doeltreffend systeem van verzoening en sociale bemiddeling in de publieke sector?	201
6.7.	Arbitrage in de publieke sector?	201
7.	Evaluatie van het Belgische systeem van verzoening en bemiddeling	202
7.1.	Er lijkt in het algemeen een grote mate van tevredenheid te bestaan over de werking van het bestaande systeem	202
7.2.	Het ontbreken van statistisch materiaal over deze materie	202

-
1. J. ROMBOUTS en H. BOCKSTEINS, “De werking van de paritaire comités” in J. ROMBOUTS en M. RIGAUX (eds.), *De paritaire organen met inbegrip van de paritaire comités*, Mechelen, Kluwer, 2005, 184.

7.3. Verzoening en bemiddeling kunnen de kwaliteit van de collectieve arbeidsverhoudingen verbeteren	203
7.4. De minister, bevoegd voor arbeid, wordt in ons bestel geacht verantwoordelijk te zijn voor de rust op het vlak van de collectieve arbeidsverhoudingen	203
7.5. Rekrutering van geschikte sociaal bemiddelaars blijft een probleem, permanente vorming is noodzakelijk en het formeel ontbreken van een specifieke beroepsdeontologie is problematisch	205
7.6. De ontwikkelingen binnen het stelsel van de paritaire comités kan een invloed hebben op de doeltreffendheid van verzoening en bemiddeling	205
<i>Afdeling 3. Het kort geding bij collectieve arbeidsconflicten</i>	206
1. Inleiding: het kort geding, een succesnummer	206
2. De voorwaarden van het kort geding in het algemeen	209
2.1. De beginselen	209
2.2. Het eenzijdig verzoekschrift	211
2.2.1. Algemeen	211
2.2.2. De eenzijdige procedure is de uitzondering.	212
2.2.3. De beoordeling van de volstreekte noodzakelijkheid	213
2.2.4. De vermelding van de tegenpartij.	214
2.3. De dwangsom	215
3. Het eenzijdig kort geding bij collectieve arbeidsconflicten	216
3.1. De actuele stand van de rechtspraak in kort geding.	216
3.2. Knelpunten met betrekking tot de tussenkomst van de kortgeding-rechter bij collectieve arbeidsconflicten	219
3.2.1. Het gebrek aan tegenspraak	219
3.2.2. Gebrekkige bescherming bij het uitoefenen van een rechtsmiddel	220
3.2.2.1. Hoger beroep	220
3.2.2.2. Derdenverzet	222
3.2.3. De algemene draagwijdte van het rechterlijk bevelschrift	223
4. Besluit	227
HOOFDSTUK 7. DE ANDERE ACTIEMIDDELEN	228
<i>Afdeling 1. Analyse portant sur les formes alternatives d'actions individuelles et collectives menées par les travailleurs occupés au sein des secteurs privé et public</i>	229
1. Introduction	229
2. Quels types d'actions "alternatives" à la grève rencontre-t-on aujourd'hui?	233
2.1. Le "texte caché"	234
2.2. Les actions économes	235
2.3. Les actions de sensibilisation sans arrêt de travail	237
2.4. Les actions radicales voire "désespérées"	239
3. Ces modes d'action sont-ils légitimes?	240
3.1. Le droit de l'action.	241

INHOUD

3.1.1. Fondements internationaux et nationaux	241
3.1.2. Qu'est-ce qu'une action collective?	243
3.1.3. Particularités du secteur public	244
3.1.3.1. Limitations du droit de mener des actions collec- tives	244
3.1.3.2. Devoirs des agents de l'Etat	246
3.2. De l'action légitime à la voie de fait interdite	253
3.3. D'une hierarchie dans nos libertés	254
3.3.1. Du principe de l'exécution de bonne foi au principe de pro- portionnalité	254
3.3.2. Des libertés à soupeser	258
3.3.2.1. La liberté de commerce et d'industrie	258
3.3.2.2. Du droit de propriété de l'employeur, de ses sous- traitants ou de tout autre tiers au conflit	259
3.3.2.3. De la liberté de travailler	262
3.3.2.4. De la liberté d'expression	263
3.3.2.5. De la liberté de s'associer et de la liberté syndicale	265
3.3.3. De l'influence possible des libertés communautaires	268
3.3.3.1. CEDH	268
3.3.3.2. Approche de la Cour de justice des Communautés européennes	271
3.4. Des comportements infractionnels	275
3.5. De la sanction individuelle de la protestation: du licenciement à la révocation	278
3.5.1. L'article 35 de la loi du 3 juillet 1978	278
3.5.2. Le licenciement abusif	279
3.5.3. Procédure disciplinaire: de l'avertissement à la révocation	281
3.6. De la mise en cause de la responsabilité des organisations syndicales	283
4. Conclusions	284
<i>Afdeling 2. De bedrijfsbezetting</i>	<i>285</i>
1. Inleiding	285
2. Begripsomschrijving en situering van de bedrijfsbezetting	285
3. De bedrijfsbezetting: een vorm of modaliteit van de staking?	290
4. De bedrijfsbezetting als vorm van collectieve actie bedoeld in artikel 6 van het Herzene Europees Sociaal Handvest (HESH)?	293
5. De illegaliteit van de bedrijfsbezetting	298
5.1. De bedrijfsbezetting als "feitelijkheid" of eigenrichting en private geweldsuitoefening	298
5.2. Schending van de vrijheid van ondernemen en van arbeid	301
5.3. Schending van zakelijke rechten	304
5.4. Schending van het Europese gemeenschapsrecht, met name het vrij verkeer van diensten, goederen of de vrije vestiging	311
5.5. Miskenning van de vredesverplichtingen in de cao	313
5.6. Bedreiging van het leefmilieu	313
6. Gevallen waarin de bedrijfsbezetting wel rechtmatig werd bevonden	313
6.1. Symbolische of demonstratieve bedrijfsbezettingen	313

6.2. Onrechtmatige sluiting van de onderneming	314
6.3. ZEELIEDEN.	316
7. De collectieve actie van de werkgever als verweer tegen de bedrijfsbezetting	317
8. Procedurele remedies	317
8.1. De voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg	317
8.2. De vrederechter	320
8.3. De strafrechter	320
9. De politie	320
10. Besluit	321
<i>Afdeling 3. Een vergeten actiemiddel: de uitsluiting ofte lock-out</i>	<i>322</i>
1. Preliminair	322
2. Een situering	322
3. Het wezen van de uitsluiting	324
3.1. Een dwangmaatregel	324
3.1.1. De tijdelijke sluiting van de onderneming.	325
3.1.2. Schorsing van de arbeidsovereenkomst op disciplinaire gronden	326
3.2. De actoren	326
3.3. Geen arbeid	326
3.4. Doelgebonden	327
3.5. Tijdelijk	327
3.6. Geheel/gedeeltelijk	327
3.7. In de particuliere sector?	328
3.8. Definitie van de uitsluiting: een upgrade	328
4. Typologie	328
4.1. <i>Ratione materiae</i>	328
4.2. <i>Ratione temporis</i>	329
5. Sporen van uitsluiting in het Belgisch sociaal recht	329
5.1. De uitsluiting als jurisprudentiële schorsingsgrond	329
5.2. De uitsluiting in het arbeidsrecht	332
5.3. Argumenten die pleiten tegen het recht op uitsluiting	334
5.3.1. Recht op arbeid	334
5.3.2. Rechtsmisbruik	335
6. Uitsluiting en supranationaal recht	336
6.1. Artikel 8 (1) (d) ecosoc-verdrag	336
6.2. IAO-verdrag nr. 87	336
6.3. Artikel 6.4. (h)esh	337
6.3.1. De erkenning van een recht op lockout	337
6.3.2. Geen beperkingen?	337
6.3.3. De ommekeer	338
7. Tot slot.	339
<i>Afdeling 4. Werkgeversactie, meer dan het recht op uitsluiting</i>	<i>339</i>
1. De werkgever en de wettige macht over de onderneming	339
2. Een tweedeling van de actiemiddelen.	340
3. De middelen gegrond op het algemeen beschikkingsrecht.	341

INHOUD

4. Betwistingsgronden.	342
5. De middelen gegrond op het recht op collectieve actie.	343
HOOFDSTUK 8. (DE BEPERKING VAN) HET STAKINGSRECHT IN DE PUBLIEKE SECTOR	344
<i>Afdeling 1. Stakingsverbod</i>	<i>346</i>
<i>Afdeling 2. Voorwaardelijk stakingsrecht</i>	<i>347</i>
1. Principe	347
2. Stakingsaanzegging.	347
3. Voorafgaande besprekingen	348
4. Gevolgen	348
5. Kanttekeningen	348
<i>Afdeling 3. Stakingsprotocol</i>	<i>349</i>
<i>Afdeling 4. Opeising</i>	<i>350</i>
1. Wetgeving over de bevoorrading van het land.	350
2. (Oneigenlijk gebruik van) de wet prestaties algemeen belang	351
3. Wet betreffende de civiele bescherming	352
4. Wat de civiele bescherming betreft, moeten de opvorderingen passen in het kader van de wet van 31 december 1963.	353
5. Wetgeving m.b.t. afvalstoffen	353
<i>Afdeling 5. Bijzonderheden voor politieambtenaren</i>	<i>355</i>
1. Opeising	355
2. Opeising (bis): artikel 43 wet van 7 december 1998	358
3. Opeising (ter): artikel 64 wet van 7 december 1998	359
<i>Afdeling 6. Staking in een aantal sectoren</i>	<i>359</i>
1. De gezondheidssector	359
2. Personeelsleden van de penitentiaire inlichtingen	360
2.1. Het protocolakkoord van 19 april 2010	360
2.2. Andere scenario's.	361
<i>Afdeling 7. De tussenkomst van de rechter in geval van collectief conflict</i>	<i>362</i>
<i>Afdeling 8. De toetsing</i>	<i>362</i>

Woord vooraf

Collectieve conflicten: van volksopstand tot betaalstaking

Intro

In 1902 verscheen bij uitgeverij Oscar Schepens te Brussel een boek van ene Cyrille Van Overbergh – directeur-generaal van het Hoger Onderwijs – over de algemene staking voor het algemeen stemrecht van 1902: *La grève générale belge d'avril 1902*. Achteraan bevat het een bijlage met als titel “Attentats” (*sic*). Hierin wordt een opsomming gegeven van de ongeregeldeheden tussen 21 maart tot 22 april 1902. De reeks begint met een dynamietaanslag te Binche tegen het huis van een volksvertegenwoordiger. Een dag later wordt een aanslag gepleegd op het politiebureau te La Louvière. Dag na dag volgen er aanslagen met springstof, wordt er geschoten op politie en op treinstellen, spoorwegen en telefoonlijnen worden gesaboteerd, vallen er doden. In de 19de eeuw was “staking” vaak synoniem van volksopstand¹, al of niet geïnspireerd door het anarchisme.² Begin 20ste eeuw gaat de maatschappelijke discussie vooral over de “algemene staking”, i.e. een revolutionaire strategie.³ Jean Jaurès stond zeer kritisch tegen dit actiemiddel⁴, Rosa Luxemburg verheerlijkte het als “die Bewegungsweise der proletarischen Masse, die Erscheinungsform des proletarischen Kampfes in der Revolution”⁵ en voor Georges Sorel was *la grève générale prolétarienne* de basis van een filosofie⁶ die mede aan de basis lag van het revolutionaire syndicalisme⁷ in Frankrijk.

Door de depenalisering van de staking en de integratie van de vakbonden in een vorm van sociale dialoog verliest de staking na de Eerste Wereldoorlog zijn politieke connotatie en wordt het ingepast in een civielrechtelijke logica.⁸ Staken wordt synoniem van het neerleggen van het werk.

1. Zie o.a. G. DENECKERE, *Sire, het volk mort. Sociaal protest in België (1831 – 1918)*, Antwerpen-Gent, Hadewych-Amshab, 1997, 415 p.
2. Zie J. MOULAERT, *Rood en zwart. De anarchistische beweging in België*, Leuven, Davidsfonds, 1995, 462 p.
3. Zie M. CHUECA (red.), *Déposséder les possédants. La grève générale aux “temps héroïques” du syndicalisme révolutionnaire (1895-1906)*, Marseille, Agone, 2008, 267 p., alsook X, *The Dutch and German Communist Left*, Londen, ICC, s.d., 79-90.
4. J. JAURES, “Grève générale et révolution” in *Etudes socialistes*, Paris, Société d’éditions littéraires et artistiques, 1902, 97-121.
5. R. LUXEMBURG, “Massenstreik, Partei und Gewerkschaften” in *Schriften der Theorie der Spontaneität*, München, Rowohlt, 1970, 117-118 (deze tekst is ook beschikbaar via project Gutenberg: <http://www.gutenberg.org/ebooks/31614>).
6. G. SOREL, *Réflexions sur la violence*, Paris, Marcel Rivière, 1908, (http://fr.wikisource.org/wiki/R%C3%A9flexions_sur_la_violence).
7. Zie over de staking en het revolutionaire syndicalisme: J. JULLIARD, *Autonomie ouvrière. Etudes sur le syndicalisme d'action directe*, Parijs, Gallimard-Le Seuil, 1988, 298 p. Over de rol van Sorel o.a.: B. VAN STOKKOM, *Georges Sorel. De ontzuivering van de Verlichting*, Zeist, Kerklebosch, 1990, 29 e.v.; Y. GUCHET, *Georges Sorel 1847-1922. Serviteur désintéressé du prolétariat*, Parijs, L'Harmattan, 2001, 139 e.v.
8. Zie vooral B. EDELMAN, *La légalisation de la classe ouvrière*, I, *L'entreprise*, Parijs, Christian Bourgois, 1978, 250 p.

WOORD VOORAF

De periode tot net voor het arrest *De Bruyne* (21 december 1981) wordt in de rechtsleer uitstekend gedocumenteerd door het proefschrift van Rigaux.⁹ Vandaar dat de redactie van *Collectief Arbeidsrecht* de draad opneemt in 1980. De polemiek is de voorbije jaren al ruimschoots aan bod gekomen in werken als *Arbeid vs. kapitaal*¹⁰ en *Actualités du dialogue social et du droit de grève*.¹¹ Dit boek heeft dan ook alleen maar de ambitie om een stand van zaken te geven.

Net zoals in de andere delen van de reeks werd ervoor geopteerd om niet één, maar verschillende auteurs het onderwerp te laten belichten. Deze werkwijze heeft voordelen. Zo wordt een vrij geladen topic door verschillende brillen bekeken waardoor het geheel evenwichtiger wordt. Een nadeel is de mogelijke overlapping tussen teksten. De redactie heeft dat in de mate van het mogelijke trachten te vermijden, maar dat is niet altijd even goed gelukt. De lezer mag op de pianist schieten.

De aanpak heeft ook gevolgen voor het bronnenapparaat. Een sociale wetenschapper gebruikt een andere citeerwijze dan een Vlaamse jurist, die op zijn beurt niet hetzelfde citeert als zijn Franstalige collega. In plaats van krampachtig *VA* te volgen werd bewust geopteerd voor het eclecticisme. *Laat honderd bloemen bloeien*.

Wat mag de lezer verwachten?

In een boek over stakingen moet men weten waarover men spreekt. Is er een probleem? Vandaar dat aan een politicoloog, Kurt Vandaele (ETUI), werd gevraagd om het fenomeen te duiden. Dat is geen sinecure bij gebrek aan data. Daarenboven is het ook maar de vraag hoe de staking moet worden gedefinieerd. Vandaele vertrekt van de ILO-omschrijving: “a temporary work stoppage effected by one or more groups of workers with a view to enforcing or resisting demands or expressing grievances, or supporting workers in their demands of grievances”.

Filip Dorssmont (UCL) neemt Planiol als uitgangspunt stakingsrecht is “un droit contraire au droit” – en onderzoekt de band tussen het stakingsrecht en de vrijheid van vakvereniging. Daarna volgt een dyptiek. Marc Rigaux en Johan Peeters (UA) geven een stand van zaken van de wijze waarop de staking in het Belgisch arbeidsrecht wordt behandeld. Eva Van Hoorde (balie Gent) doet dezelfde oefening voor het socialezekerheidsrecht.

Staking is vaak meer dan het neerleggen van werk. Vandaar dat er een uitgebreid hoofdstuk wordt gewijd aan (de beperkingen van) “het recht op collectieve actie”.

Guy Cox (FOD WASO) bijt de spits af met een analyse vanuit het internationaal sociaal recht om daarna tezamen met Kim Meeus (FOD WASO) verder te gaan

9. M. RIGAUX, *Staking en bezetting naar Belgisch recht*, Antwerpen, Kluwer, 1979, 527 p.

10. C. DEVOS en P. HUMBLET (reds.), *Arbeid vs. kapitaal. Een kwarteeuw staking(srecht)*, Gent, Acadamia Press, 2007, 214 p.

11. *Actualités du dialogue social et du droit de grève*, Waterloo, Wolters Kluwer, 2008, 388 p.

met een doorlichting van de prestatiewet. Jan Rombouts¹² (FOD WASO) wijdt een aantal bedenkingen aan de verzoening en de bemiddeling. Eric Brewaeys (VUB/Raad van State), Bruno Lietaert (arbeidshof Gent) en Kristof Salomez (VUB/balie Gent) onderzoeken een trend die medio jaren '80 is begonnen: de juridisering van de collectieve conflicten. Werkgevers, werkwilligen, onderaannemers, enz. stappen naar de rechtbank om via de kortgedingprocedure op eenzijdig verzoekschrift de rechter te vragen de poortblokkade op te heffen, *c.q.* te verbieden. Het zogenaamde Herenakkoord had hieraan een halt moeten toeroepen, maar dat is niet gelukt. Bij het schrijven van deze inleiding was er een klacht (nr. 59/2009) hangende van de Belgische werknemersorganisaties en EVV gericht aan het *European Committee of Social Rights* om deze praktijk te laken. Wordt vervolgd.

De wijze waarop werknemers met collectieve conflicten omgaan is geëvolueerd en evolueert nog steeds. Cecille Dresen (FOD WASO) en Laurence Markey (balie Brussel) voorzien de recente tendensen van een commentaar. Oorspronkelijk zou deze bijdrage een tiental pagina's beslaan; in hun enthousiasme hebben de beide auteurs onder wetenschappelijke leiding van Jean Jacquemain (ULB) een veel omvattender tekst geschreven. Om geen afbreuk te doen aan de originaliteit van het artikel werd ervoor geopteerd om niet te voorzien in een vertaling.

Dan volgen een aantal atypische actievormen: Wilfried Rauws (VUB en Universiteit Maastricht) behandelt de bedrijfsbezetting; Patrick Humblet (UGent) neemt de lock-out voor zijn rekening. In een epiloog staat Marc Rigaux (UA) kort stil bij de machtspositie van de werkgever *an sich*.

In een laatste hoofdstuk bespreken Patrick Humblet (UGent) en Ria Janvier (UA) dan het stakingsrecht in de publieke sector.

Postludium

In slavenmaatschappijen wordt arbeid onder dwang verricht; het werk neerleggen is geen optie.¹³ Het recht om te staken is dan ook – om met Robert Gubbels te spreken – een exponent van beschaving.¹⁴ Het is de hoeksteen van de vakbondsvrijheid. Collectief onderhandelen zonder stakingsrecht is immers collectief bedelen.¹⁵

Collectieve actie en in het bijzonder staking roepen echter vaak gemengde gevoelens op. Dat is ook logisch. Voor Eduard Bernstein was staking “een soort oorlog”¹⁶; “Et chaque guerre exige une stratégie, c'est-à-dire une science de mouve-

12. Tijdens het samenstellen van het boek overleed Jan Rombouts plotseling. De redactie heeft een *in memoriam* opgenomen (zie *infra*).

13. A. GAUTIER, *Etude économique sur les coalitions d'ouvriers et sur les grèves*, Parijs, Librairie Guillaumin, 1886, 15 e.v.

14. R. GUBBELS, *La grève, phénomène de civilisation*, Brussel, ULB – Institut de Sociologie, 1962, 303 p.

15. A. JACOBS, *Collectief arbeidsrecht, Monografieën Sociaal Recht*, nr. 28, Deventer, Kluwer, 2005, 223.

16. E. BERNSTEIN, *La grève et le lock-out en Allemagne*, Parijs, Marcel Rivière, 1908, 74.

WOORD VOORAF

ments et du placement convenable des forces, et une tactique, qui est l'art d'attaquer et de se défendre".¹⁷

Moge dit boek een gids zijn voor al wie met collectieve conflicten wordt geconfronteerd in welke hoedanigheid ook.

Patrick Humblet

Copyright Kluwer - for internal use only

17. *Ibid.*